

ASSOCIACIÓ INSTITUT PER A LA MEMÒRIA HISTÒRICA NÚM.4 JULIOL 2007

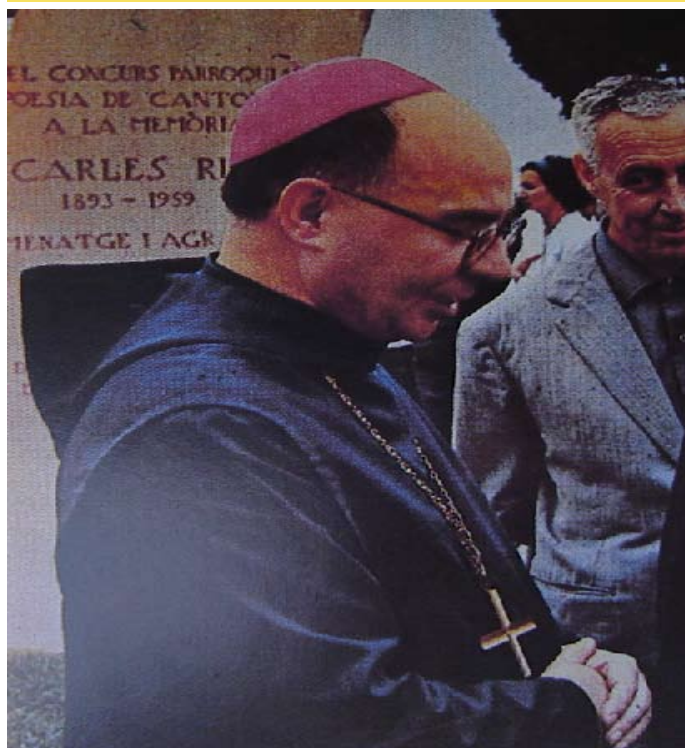

	3	Editorial
	4-5	Un segle de memòria
Opinió	4,6-8	Alguna cosa no funciona <i>Joan Herrera</i>
	9	IU-ICV desbloqueixa la Llei de la Memòria Històrica
	4,10-13	El respecte a la Memòria Democràtica <i>Carlos Villarejo</i>
Cultura	14	La cultura europea <i>Carles Duarte</i>
	15	Els últims caçadors <i>Bernat Muniesa</i>
Opinió	4,16-19	Els condicionants de la memòria en el resistent antifranquista
	5,20-21	Les causes o raons esgrimides per l'oblit.
Història	22-23	Quinze anys després
Cultura	24-25	Quan retorna la memòria
	26	Art i lletres: Fundació Joan Miró, 1956-83

Galeria de personatges i fets històrics

Identificació de les fotografies del Res de Boira núm. 3, gener 2007. (De esquerra a dreta i de dalt a baix). *El Centre Autonomista de Dependents el 6/10/34 /Avis de la Generalitat de Palau Incautat "No toqueu res" Juliol-Agost-1936 / Soldats republicans passant l'Ebre /El Conseller de Governació, Dencàs el 6/10/34 / Manifestació de les organitzacions femenines de rabassaires 1933 / L'Ebre a Flix des del costat franquista.*

Benvolgut lector: Aquestes fotografies són: tres de la Guerra Civil i una de posterior. Podria identificar les circumstàncies i el personatge?. Si en té dubtes consulti'ns o esperi al proper número.

Edita:

Associació Insitut per a la
Memòria Històrica

President: Salvador Goya

Redacció i Administració:

Ciutat, 7

08002 Barcelona

Tel: 93 3010612

Correu electrònic:

institutmemoria@hotmail.com

Director:

Joan García Tristany

Editor:

Tomàs Chicharro

Consell de redacció:

Marià Hispano, Emili Penado, Carles
Vallejo, Salvador Goya

Col·laboradors:

Pelai Pagès, Julia Froilán, Pere Díaz Gil

Correcció:

Caterina Hernández, Mercé Canals

Diseny: ©Manero

Dipòsit legal: B-30636-2006

Impremta:CEVAGRAF, S.C.L.L

Amb la col·laboració de

**Diputació
Barcelona**
xarxa de municipis

Cap part de la revista no pot ser reproduïda sense el permís de l'edició. La revista no es solidaritza necessàriament amb les opinions expressades en els articles signats

En portada:

Dones en assemblea, 2006.

Gabinet de Premsa IC-V

Dones treballadores en vaga, 1936. França

Photothèque IHS CGT

EDITORIAL**En un moment delicat**

Anem ja pel número 4. Ho podem dir sentint plena satisfacció i, fins i tot, amb certa seguretat, pot ser perquè comencem a comprovar un cert assentament de la nostra revista. Diem nostra prenent el sentit més ampli del mot doncs, sense la conjunció d'esforços dels –i de les– que ens llegiu o d'una manera o de l'altre ajudeu a que Res de Boira surti cada quan li correspon (o els condicionants ho permeten) reprendré amb una convicció cada dia més ferma amb les vostres ajudes i el treball de els de la taula de redacció, possiblement, no s'hagués arribat a l'actual presència i, als que estem a l'entorn de la ens ha anat convencent de la importància d'aquest treball, ben utilitzat, entre tots podem crear una eina útil.

Però, precisament, ara que estem en un moment –permeteu-nos-ho dir- compromès, per no dir delicat i que podríem dir que, de segur, seria l'hora de sacsejar la memòria per a intentar una altre vegada més es desvetllés la memòria, un element molt important de mobilització a tenir en compte, a la fi de que ens retornés altre cop aquell esperit que en ocasions encarrilà a una part important del nostre poble, i una altre vegada com a situar-nos encarrilats pel camí de la lluita per a la defensa de la llibertat i poder mantenir per a sempre més aquestes conquestes.

Encara que ja ho hem dit altres vegades no ens cansarem de repetir què és el que estem perseguint amb aquesta publicació. Ja sé que ens direu que som repetitius. Però, és que no desitjaríem de que alguna vegada es pogués arribat a pensar que preteníem demostrar de que som posseïdors de la veritat. Doncs, que part nostre seria pecar de pretensiosos i el temps no està per aquestes bromes, infantilismes en els que de cap manera i podem tenir cap fe; és un camí que qui el intenti seguir solament aconseguirà apartar-se del màxim respecte i modèstia en la recerca dins d'un honrat camí que cerquem per des envoltar les nostres activitats. Això sí, des del màxim respecte i modèstia, fugint a priori de cap posició dogmàtica, intentarem provocar l'esforç intel·lectual cercant el contrast, si és possible, sempre per atreure aportacions del plural pensament que ens envolta. Hem d'aprendre d'una vegada a escoltar(-nos), que amb la recuperació i el poliment de la memòria, memòria col·lectiva pugem intentar la creació d'una ferma base històrica sobre la que edificar un sòlid edifici social, el país de totes i tots.

Malament ha d'anar qui vulgui imposar la seva raó a cops de dogma, sense voler escoltar l'experiència que ens arriba a través de la memòria i es va gravant ratlla per ratlla dins la història, com està passant a pesar de les oposicions amb dura experiència dels quaranta anys de dictadura franquista, temps que el nostre país, a més a més de considerar patiments i sacrificis, va significar un caminar enrere, període en què la majoria de la ciutadania mai va poder ser amo i senyor de llurs destins, privats del pensament i de la iniciativa.

Potser caldria tenir molt present la tossuda insistència de la memòria quan fa reaparèixer certes actituds que ens retornen certs fantasmes de camises negres i dates d'octubre de 1922 que recorden la marxa sobre Roma o, és que encara no s'han donat compta que, aquesta nostra societat, per damunt de tot, no és ni la aquella de 1922 i menys la de 1936?

No obstant, podria ser també ara Res de Boira un crit d'alerta?

RECUPEREM LA MEMÒRIA. TOT SEGUIT, ABANS QUE SIGUI TARD

ALGUNA COSA
NO FUNCIONA
Joan Herrera

Alguna cosa no funciona quan un país, després de patir més de 40 anys de dictadura, al 53% de la ciutadania, segons una enquesta recent, li és indiferent la figura de Francisco Franco. Només un país desmemoriat o que no coneix li pot ser indiferent el genocidi que en aquest país es va produir, la repressió salvatge, o els 40 anys de foscor.

Segueix a la pàg. 6

EL RESPECTE A LA MEMÒRIA
DEMOCRÀTICA.

Carlos Jiménez Villarejo

El 20 de novembre de 2002, el Congrés de Diputats va aprovar una Declaració Institucional condemnant, sense mencionar-ho expressament, el cop d'Estat del 18 de juliol de 1936.

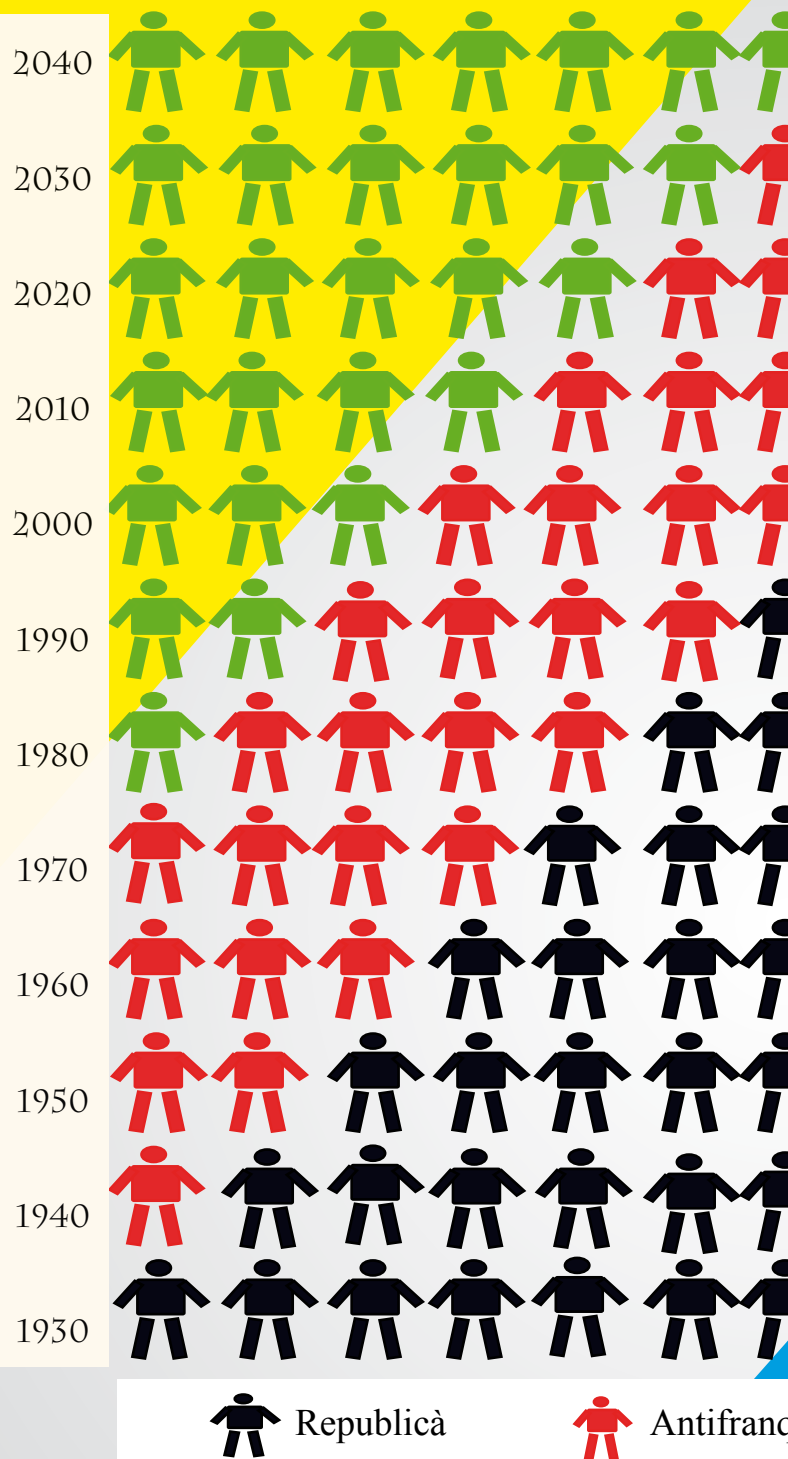
Com va dir en aquell moment un diputat "la casa no serà totalment habitable" mentre no s'afronti la recuperació de la memòria històrica i la rehabilitació moral i jurídica dels "expressos, guerrillers, repressaliats, exiliats i els enterrats clandestinament".

La "casa", el nostre sistema democràtic, malgrat els avanços produïts, segueix sense ésser totalment habitable. Perquè encara romanen zones d'oblit com, entre d'altres, la conservació de la validesa dels processos davant els tribunals militars i especials subversius que varen condemnar amb terrible duresa els republicans i els demòcrates i l'insuficient tractament per part del Govern del gravíssim problema dels desapareguts.

Segueix a la pàg. 10

En aquest número de Res de Boira inauguram una secció històrica per als nostres lectors. Dividim les defenses de la necessitat de recuperar la memòria en els que defensen l'oblit o el silenci i els que defensen el que fer o que assenyalen les dificultats de la memòria que està succeint en la nostra societat.

UN SEGLE D

EL CONDICIONANTS DE LA MEMÒRIA EN EL RESISTENT ANTIFRANQUISTA

Julia Froilán

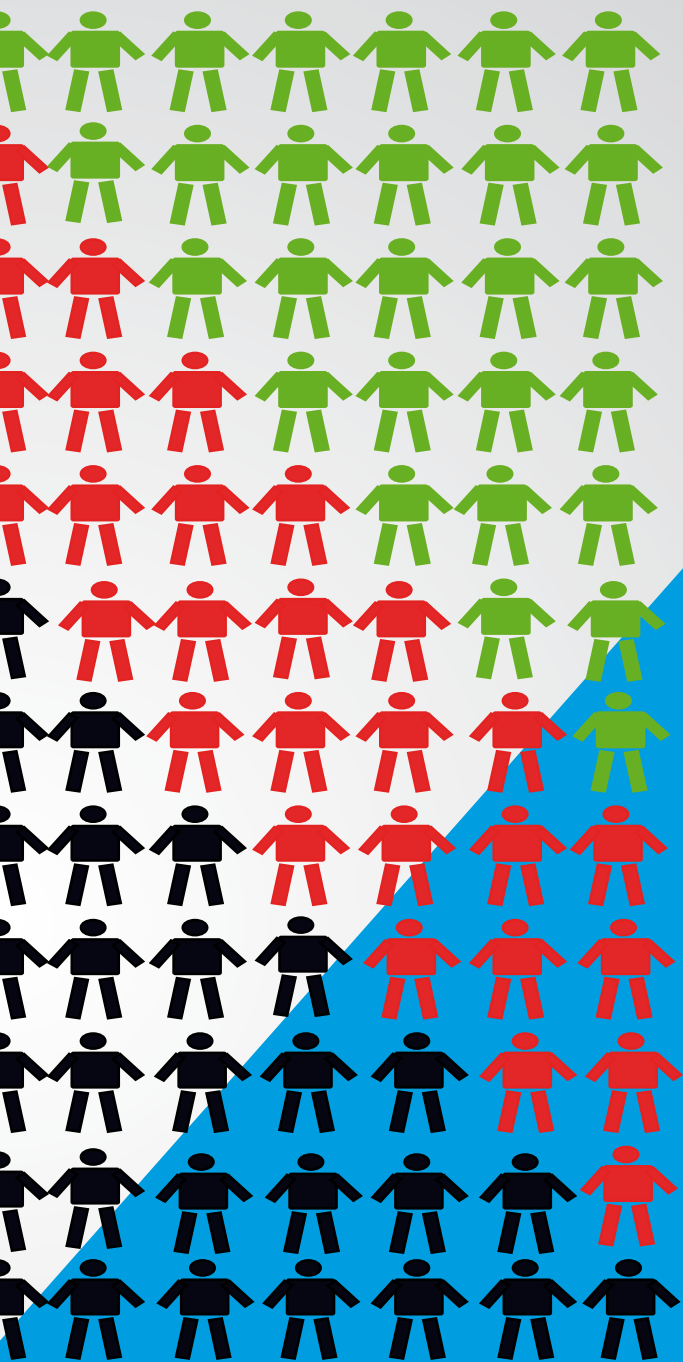
La memòria té grans condicionants, començant per les característiques psicològiques dels resistents i de les situacions excepcionals que van viure. Tenim que distingir si els relats són en primera persona o de relats o interpretacions dels fets sota el raser dels esquemes ideològics. Si la memòria té tanta importància absolutament necessari esbrinar el subjectivisme i la fabulació. Alguns casos de impostura dels testimonis descobrint ens obliguen a extremar precaucions i ser molt rigorosos en els anàlisis històrics.

Segueix a la pàg. 16

em un enfocament particular de memòria opinions i articles en tres sectors: els que memòria amb totes les seves conseqüències, estan en la boira o ambigüitat no sabent memòria o de l'oblit. Més o menys el que i institucions: divisió d'opinions.

E MEMÒRIA

quistia Noves generacions

nts antifrancis-
persona o relats
a importància és
que s'han pogut

QUINA MEMÒRIA?, PER QUÈ? I COM?

TOT AIXÒ ÉS EL PASSAT. MIREM AL FUTUR

LES CAUSES O RAONS ESGRIMIDES
PER L'OBLIT.

Tomàs Chicharro

Podem estar greument equivocats si creiem que la necessitat de la recuperació de la memòria històrica és compartida per la immensa majoria de la població actual espanyola, ni tants sols a Catalunya. És extraordinari que mai s'ha fet una enquesta amb aquesta simple qüestió, encara que sigui dins de les enquestes d'opinió pública. En canvi els governs actuals actuen amb iniciatives en el sentit d'interpretar que l'opinió pública ho reclama. També és veritat que els projectes en aquest sentit difereixen bastant entre el govern català i l'estatal. A força de polemitzar sobre el concepte de Memòria pren importància semàntica el seu antònim: "oblit" o "desmemòria" que, sospito, té tanta importància sociològica i política com la memòria. Afortunadament no hi ha llei defensant l'oblit però és com si existís, amagada o disfressada com si fos una mena de currículum ocult de la pedagogia social.

Segueix a la pàg. 20

Però aquest cop hi havia una demanda social i política d'organitzacions, historiadors i grups parlamentaris; un compromís reeditat en aquesta legislatura amb la petició d'anul·lació del judici de Carrasco i Hormiguera, del President Companys. Per això no és casual que comencéssim la legislatura amb el convenciment que algunes coses havien de canviar, que el “no ens fallis, Zapatero”, es

traduiria en una bona Llei de la Memòria Històrica, i que el discurs del president, apel·lant a la memòria del seu avi es traduiria políticament en les polítiques que en aquest país no s'havien fet mai.

Aquest compromís del president, aviat es traduí en un compromís davant de les Corts, quan vam aconseguir que s'aprovés una Proposició No de Llei (PNL) que instava al Govern a presentar una Proposició de Llei. Durant més de dos anys, el govern no va complir amb els terminis. I mentre esperàvem ens vam carregar de paciència, amb l'esperança que el Govern seguís el mateix que havia proposat el 2003, en una proposta presentada i discutida al Congrés. Una PNL que parlava d'obligació moral, però també de l'obligació jurídica - política de reparar els danys causats a les persones víctimes d'aquesta repressió.

Però al final, ni la nostra insistència, ni la nostra paciència ha servit perquè el Govern socialista presentés una bona llei. El projecte de Llei de la Memòria que ens ha presentat el Govern, no és que resulti solament decebedor, sinó que fins i tot és un pas en la mala direcció. Des d'IU-ICV vàrem presentar un text alternatiu perquè, després de molt insistir, finalment vàrem contrastar que l'Executiu continuaria en els seus tretze. L'esmena a la totalitat, fruit de la reflexió i el treball de molta gent – de Jaume Bosch, amb la seva iniciativa entorn del Valle de los Caídos, o de Carlos Jiménez Villarejo en tota la proposta de nul·litat i anul·lació de les sentències de la repressió- és un text que es distancia d'una llei que és equidistant, que no serveix a les víctimes i, sobretot, que no es projecta cap al futur.

Des d'un principi la llei fa un plantejament com si es tractés d'un conflicte entre dos “bàndols”, com si po-

guéssim posar en el mateix sac a un Govern legítim que a un grup de sediciosos. De la mateixa manera, fa una apel·lació a la memòria individual de les víctimes, quan el principal problema és que en el país que més anys ha patit el totalitarisme, no hi ha una memòria col·lectiva de la lluita contra el franquisme, com si que existeix a França o a Portugal. Aquest plantejament contrasta amb la llei que parlava de l'any 2006 com l'any de la memòria històrica, i era un plantejament clar de memòria col·lectiva. Així, es fa difícil plantejar un projecte que planteja l'Executiu, fomentar la cohesió i la solidaritat entre les diverses generacions d'espanyols quan parteixen d'un plantejament històric i ideològic erroni? El problema és l'equidistància; el problema és que la llei parteix d'un plantejament equidistant. D'aquest plantejament s'extreu que quan parlem de fosses o de la política activa per a la retirada dels símbols franquistes, no es fixi en el text quin òrgan haurà de portar endavant aquestes polítiques.

Es diu que es col·laborarà amb els particulars, negant en definitiva, el lideratge de l'administració pública en política de recuperació de la memòria democràtica. Que no hi hagi cap institut ni ministeri que vetlli pel desenvolupament de la llei no és només un problema administratiu, esdevé una renúncia política.

L'exemple més sagnant és el de l'anomenat Valle de los Caídos; un espai de repressió que és patrimoni de l'Estat, i en el qual cada mes de novembre, 31 anys després de la mort del dictador, es realitzen actes d'homenatge a Franco. No es pot imaginar que a Mauthausen avui es realitzessin homenatges a Hitler. Aquest simple fet, demostra que en aquest país i és el que demostra que les coses no van bé, que alguna cosa no ha funcionat, que alguna cosa ha fallat. A altres latituds aquests espais de repressió es converteixen en espais de recuperació de la memòria,

d'explicació del genocidi, de divulgació de la lluita contra el repressor. En canvi la llei proposa que no es facin actes d'exaltació de la guerra civil ni dels seus protagonistes, incloent-hi també, per tant, als que van lluitar per la democràcia.

Però el que és el sùmmum de la frustració per a molts, i especialment per a les entitats que han subscrit el nostre text alternatiu, és la solució per als judicis de la repressió. Davant l'aparell pseudo jurídic, instrument imprescindible del genocidi franquista, el Govern opta per la declaració de reparació i reconeixement personal respecte de les execucions, condemnes i sancions sofertes, quan s'acrediti que van ser manifestament injustes. Revisió moral i simbòlica, però sense efectes jurídics. El problema – el problema del Govern – és que el seu principal argument, la seguretat jurídica, se supedita a un altre de rang superior, el principi de justícia recollit en l'article 1 de la Constitució espanyola.

Si seguretat jurídica és, tal com informa l'ordenament constitucional, un principi que serveix per a garantir la

el que va ser Fiscal en Cap de la Fiscalia Anticorrupció, Carlos Jiménez Villarejo, i el seu caràcter era radicalment il·legítim tant pel seu origen com per la seva composició, i sobretot perquè estaven constituïts com organismes de naturalesa administrativa dotats de competències penals, i per tant amb facultats per a la imposició de les sancions penals. La solució, al cap i a la fi, és ben senzilla: la nul·litat. La nul·litat que el PSOE demanava, la nul·litat que nosaltres avui mantenim com a petició, i la nul·litat que Carlos Castresana, Fiscal per a la Repressió dels Delictes Econòmics relacionats amb la Corrupció, defensa que “la dictadura no va suprimir els nostres drets, es va limitar a violar-los”. La solució és, per tant, ben senzilla: les conseqüències jurídiques de tals actes il·lícits han de conside-

protecció dels ciutadans, que en res es veuria afectat per la nul·litat de sentències de la repressió franquista, a qui afectaria la declaració de nul·litat? Senzillament a ningú. Per això no ens serveix la proposta del PSOE. Però és que a més no serveix perquè ni tan sols és coherent amb el que el propi Grup Parlamentari Socialista exposava fa tot just tres anys a la seva PNL, en la qual plantejava l'anul·lació de les sentències injustes emeses en els judicis sumaríssims realitzats sota l'ala de la institució de la causa general, on es citava com precedent la llei de derogació de les sentències injustes nacionalsocialistes, dictades a Alemanya després del nazisme.

Els tribunals establerts per a donar compliment a la Llei de Responsabilitats Polítiques, compostats per militars, membres de la Falange i membres de la carrera judicial eren instruments essencials de repressió, com manté

rar-se inexistents. Davant la negació, per part dels òrgans judicials, de la revisió dels judicis de Grimau, de Peiró, de Delgado i de Granado, i de tants altres, nosaltres diem que és voluntat del Legislatiu dir que pot tenir efectes jurídics, que té efectes morals, i que tan sols hi cap la nul·litat. Precisament per això no val la solució de l'Executiu. Perquè no pot pretendre's que els milers i milers de perseguits, deportats, torturats, privats de llibertat, sotmesos a treballs forçosos o els seus familiars o els familiars dels afusellats hagin d'acudir a que es reconegui de forma molt moderada que van ser injustament perseguits. Per a ells i per a la comunitat internacional està clar el que van ser: víctimes d'un genocidi. Totes les sentències, sense excepció, dictades pels consells de guerra i els tribunals especials eren contràries als drets i llibertats que constituïren el fonament de l'ordre constitucional avui vigent. Per això no val la

proposta del Govern, perquè manté la plena validesa de totes les sentències, i per tant, els condemnats continuen estant-ho com a sediciosos, rebels, traïdors – quan no com a simples delinqüents –. El deute que l'Estat espanyol té contret amb les víctimes del franquisme no pot resoldre's sinó en la forma prevista pel dret internacional, això és, garantint-los la justícia, la veritat i la reparació, el reconeixement que totes les decisions judicials i dels tribunals especials, derivades de l'ordenament jurídic repressor de la dictadura i les seves conseqüències, es van produir amb violació dels drets humans més elementals i, per tant, són nul·les de ple dret.

La nostra proposta es fa des de la convicció que van ser imprescindibles el perdó i la reconciliació; perquè sense perdó i sense reconciliació difícilment avui serien realitat els valors de la II República. Però des d'ICV entenem que perdó i reconciliació han de significar al mateix temps memòria democràtica, memòria civil i justícia, i això va molt associat també a la memòria col·lectiva. L'error no va ser el perdó, el problema – ho deia Semprún – va ser l'oblit posterior, i això té encara serioses conseqüències. És aquesta, segurament, la raó d'aquesta extraordinària anomalia de

viure en el país d'Europa que ha patit més anys de dictadura, però que menys polítiques ha fet per la recuperació d'aquesta memòria democràtica. El més terrible és que amb aquesta llei, amb aquesta política, podria arribar a quallar aquella perversa equació que impulsen alguns ideòlegs quan pretenen igualar la memòria republicana

amb el revengisme, quan diuen que el cop d'estat va ser fruit d'una situació convulsa i conflictiva. Per a nosaltres, el Projecte de Llei és un text en el qual s'obvien per complet els drets humans i el dret internacional, i el que proposa més aviat són obstacles als drets de les víctimes, a la veritat, a la justícia i a la reparació, per a acabar sent una llei que podria ser de punt final, tal com ha declarat Amnistia Internacional.

Davant aquesta situació el Govern pot optar per tres camins. El primer d'ells és deixar morir la llei amb la legislatura, no permetent que es tramiti, i explicant que ho han intentat però que no ho han aconseguit. La segona opció es tirar endavant una mala llei, sense variar els elements més substancials de la llei, i amb el suport d'algun grup que

la volgués apuntalar. Totes dues opcions són dolentes, perquè suposen una renúncia a que les generacions que van patir el franquisme en carn pròpia vegin com es fa allò que s'ha fet en els nostres països veïns; i és una renúncia a que les noves generacions puguin créixer des d'una visió compromesa amb els valors i la lluita democràtica de la nostra història. La tercera opció, l'única bona, es que el Govern abordi el repte, de la mà de les nostres esmenes, de donar un gir copernicà al conjunt de la

lleï, aconseguint deixar sense valor jurídic les sentències de la repressió franquista, i desenvolupant una política activa a favor de la recuperació de la memòria democràtica.

Joan Herrera

Portaveu d'ICV-EU al Congrés

IU-ICV aconsegueix desbloquejar la Llei de la Memòria Històrica

Herrera considera molt positiu “els acords als que s’ha arribat en matèria de condemna del franquisme, de polítiques públiques de recuperació de la memòria i en la declaració d’il·legitimitat dels tribunals franquistes. A partir d’aquests acords es podrà seguir negociant sobre d’altres temes de vital importància que continuen sobre la taula”

Joan
Herrera

Portaveu
d'ICV-EU
al Congrés

(Madrid, 19 d'abril 2007).- El grup parlamentari d'IU-ICV del Congrés dels Diputats ha reactivat el diàleg amb el PSOE amb l'objectiu de fer possible l'aprovació del projecte de llei pel qual es reconeixen i s'amplien drets i s'estableixen mesures a favor dels que van patir persecució o violència durant la guerra civil i la dictadura.

Per aquest motiu, IU-ICV va proposar al Grup Socialista, davant la seva negativa a admetre la inclusió de la nul·litat dels judicis sumaríssims del franquisme, crear la figura de la “il·legitimitat” d'aquests processos judicials amb efectes jurídics i polítics equivalents. Aquesta proposta, l'objectiu de la qual era la recerca del consens i el desbloqueig de les negociacions, té les mateixes conseqüències jurídiques que la declaració de la nul·litat dels judicis, i ha donat els seus fruits.

Aquest migdia el portaveu d'ICV al Congrés, ha declarat que “gracies a la seva formació, per primera vegada una llei podria condemnar obertament el franquisme”.

Els acords han tractat, també, sobre les polítiques públiques a dur a terme, per recuperar la memòria democràtica, i segons Herrera “no només s'ha aconseguit la menció al dret a saber la veritat dels ciutadans, sinó que a més la llei abandona l'equidistància que des d'ICV tant hem criticat, i deixa de considerar l'existència de dos bàndols en igualtat de condicions, cosa que per nosaltres era intolerable, doncs és evident que per una banda hi havia un govern legítim i per l'altra un grup de sublevats”.

El vicepresident d'ICV també ha recalcat la importància de la declaració de la <<il·legitimitat dels tribunals i d'altres organismes penals o administratius que, durant la Guerra civil, s'haguessin constituït per imposar, per motius ideològics o polítics condemnes o sancions de caràcter personal, així com la de les seves resolucions>>, ja que ara els tribunals d'ordre públic, seguint el model alemany, tindran totes les armes jurídiques per declarar la nul·litat dels judicis del franquisme.

Finalment, el diputat ecosocialista també ha destacat “la supressió de la figura del consell de notables i la també supressió de tots aquells indicis de que la llei pogués acabar sent una llei de punt final, com temien algunes entitats com Amnistia Internacional. Gràcies a IU-ICV això ja no serà possible doncs s'han suprimit els articles 5, 6 i 7”.

Finalment, Herrera ha volgut deixar clar que aquest principi d'acord és tan sols un avenç en el camí que queda per recórrer, tot i que ha valorat positivament que finalment les negociacions s'hagin desencallat.

El portaveu d'IU-ICV ha recordat que “encara queden pendents temes tan importants per la meua formació com el futur dels arxius, el del Valle de los Caídos i de la proposta d'ICV de convertir-lo en un memorial històric, i la definició de la política de fosses; i per tant no es pot parlar de cap acord final”.

Gabinete de Comunicación Parlamentario IU-ICV

El respecte a la Memòria Democràtica

El Projecte de Llei sobre les víctimes de la Guerra Civil i la dictadura és, malgrat reconèixer-li certs avanços, profundament decebedor en les qüestions centrals en quant ha renunciat a què el valor “justícia”, per damunt de qualsevol altre, presideixi el procés de rehabilitació d'aquestes víctimes. El Projecte renuncia definitivament a plantejar la declaració de nul·litat radical de les sancions i condemes de naturalesa penal, imposades per mo-

tius polítics o ideològics, per la jurisdicció repressiva instituïda pel general Franco des del Ban de Guerra de 28/07/1936 fins el 20/11/1975. Els Consells de Guerra constituïts des del 18 de juliol de 1936, de cap manera podien qualificar-se com a Tribunals de Justícia. Eren, pura i simplement, una part substancial de l'aparell re-

pressor implantat posteriorment, per processos davant Guerra, especial-ríssims, eren ra-per diverses cau-lloc, no mereixien de Tribunals de ven ser sempre general Franco. els militars mem-Tribunals estaven calment de qual-d'independència, doncs eren estric-dors dels caps dels i compartien ple-nalitats polítiques repressius dels re-prou amb la lectu-

sentència de les dictades per aquells Tribunals en les que destaca la seva absoluta manca d'objectivitat i imparcialitat, tant en l'exposició dels fets com en els fonaments jurídics –si és que així es poden qualificar-, en

pels facciosos i, la dictadura. Els els Consells de ment els suma-dicalment nuls ses. En primer la qualificació Justícia doncs constituïts pel En segon lloc, bres d'aquests mancats radi-sevol atribut propi d'un jutge, tes i fidels servi-que depenien nament les fi-i els objectius voltats. N'hi ha ra de qualsevol

El respecte a la Memòria Democràtica

els que assumeixen expressament com a legítims els motius i finalitats del cop militar. En tercer lloc, era incompatible la seva possible independència amb la disciplina castrense imposada per tots els caps. Així

Comunisme, i els Tribunals de Responsabilitats Polítiques. És important destacar que era el Cap de l'Estat, és a dir, el general Franco, o el seu immediat inferior, el que anomenava el president i llurs membres, que

mateix, les sentències que dictaven estaven mancades de tot valor en tant que devien d'ésser supervisades i aprovades per l'Auditor de guerra, condicions per a què poguessin adquirir fermesa i prova indiscutible de l'estructura jerarquizada del Tribunal. Però, sobretot, tant en els procediments sumaríssims com en els ordinaris, concorria una total vulneració de totes les garanties i drets fonamentals. La instrucció del procediment era inquisitiva i sota el règim de secret, sense cap intervenció del defensor.

Altres instruments essencials de la repressió van ser els Tribunals de Repressió de la Maçoneria i del

havien de ser “un General de l'Exèrcit”, “un jerarca de Falange Espanyola Tradicionalista i de les JONS” i lletrats, a més de la presència, nomenats pel mateix procediment, de jutges ordinaris que així van col·laborar activament en la repressió franquista. Era la més rotunda negació de l'Estat de Dret.

Si amb l'expressió de “judici just” es denominava el conjunt de principis que han de presidir un procés civilitzat i democràtic, els que es desenvolupaven davant d'aquells pseudo-tribunals eren la radical negació d'aquesta forma d'impartir justícia. Per això, les seves víctimes van estar mancades de tots aquests drets i, per aquesta raó, només és

El respecte a la Memòria Democràtica

possible declarar-los nuls. Perquè van estar mancats d'un dret a un tribunal independent, del dret a ésser escoltat, del dret a la presumpció d'innocència, del dret d'ésser informat de l'acusació, del dret a disposar de temps i facilitats per a la defensa, del dret a defensar-se un mateix o per un defensor de la seva elecció, del dret a interrogar o fer interrogar els testimonis de càrrec, del dret d'igualtat d'armes i del dret d'accés als recursos. Francament, la resposta que se'ls ofereix no pot ser més pobre i insuficient i, sobretot, ofensiva per a les víctimes de la dictadura.

No es pot pretendre que els milers i milers de perseguits, depurats, torturats, privats de llibertat, sotmesos a treballs forçats o llurs familiars i els familiars del afusellats, hagin ara, a més de tot el patit, acudir a què es reconegui de forma molt moderada que van

excepció, dictades pels Consells de Guerra i els Tribunals especials, sense necessitat d'un reconeixement individualitzat i encara menys per un Comitè de Notables, eren "contraries als drets i llibertats que constitueixen el fonament de l'ordre constitucional avui vigent..." Perquè la Declaració de reparació personal que es proposa manté la plena validesa de totes aquelles sentències i, per tant, els condemnats ho continuen estant com a sediciosos, rebels, traïdors, quan no com a simples delinqüents com la resistència guerrillera.

Entre les insuficiències, el Projecte conté un pronunciament, a més de profundament conservador, ofensiu per a la memòria de les institucions republicanes. El Projecte afirma, de forma general, "el caràcter injust de les condemnes i sancions produïdes, per raons polítiques o ideològiques, durant la Guerra

ser injustament perseguits quan és evident per a ells i per a la comunitat internacional que van ser víctimes d'un genocidi. Perquè totes les sentències, sense

Civil..." De tal manera que, per al Govern mereixen el mateix retret, ni més ni menys que ser titllades "d'injustes" les mesures de defensa de la legalitat de-

mocràtica adoptades pel Govern republicà, per molt excepcionals que fossin, que la repressió despietada imposada pels revoltats i executades pels Consells de Guerra i els Tribunals especials, radicalment manca de legitimitat i de qualsevol indici de garanties i de legalitat.

Finalment, la forma d'afrontar les desaparicions forçades que van tenir lloc sota la dictadura, és absolutament inacceptable. El Projecte a l'art. 13, la defineix com a "la col·laboració de les Administracions Públiques amb els particulars per a la localització i la identificació de les víctimes". Un plantejament clarament erroni que eludeix els compromisos públics en una matèria especialment delicada.

Pràcticament, totes elles van tenir el seu origen en la comissió massiva de delictes de detenció il·legal sense que posteriorment es donés compte del lloc on era la persona detinguda, que seria executada extrajudicialment, conductes gravíssimes que, des de fa molts anys, constitueixen delictes de lesa humanitat, crims internacionals que atempten contra tots els drets bàsics de la persona. En conseqüència, les Administracions Públiques no poden limitar-se a "facilitar les activitats d'indagació de les persones desaparegudes violentament..." que portin a terme els descendents i entitats, mantenint un posicionament, present en tot el Projecte, distant i subsidiari que es concreta en l'atorgament de subvencions.

Les Administracions competents, a través de les Institucions constituïdes a l'efecte, estan obligades a assu-

mir, sempre amb l'audiència dels interessats, les tasques pròpies d'aquesta funció.

Les exigències plantejades són perfectament acords amb el marc normatiu de l'Estat democràtic de Dret, quan està abordant-se una situació d'excepció, la generada per un cop militar que va produir una violació total i absoluta dels Principis de Dret Internacional Humanitari i dels Tractats internacionals subscrits per Espanya i ara vigents. El compliment de les mateixes serà el camí per a què el Projecte contribueixi, com diu l'Exposició de Motius "a tancar les ferides encara obertes en els espanyols".

Carlos Jiménez Villarejo

humà l'animal del planeta més dotat per a la destrucció.

Es tracta d'una Europa complexa, fruit d'una llarga i intensa història, de generacions successives participant de construccions culturals diverses arrelades a geografies i paisatges humans ben diferents, però que es reflecteix, a més, en una evolució ètica, política, social i moral que tendeix a confluïr abandonant, com recordava fa un moment, les lluites de dominació incessants i immensament doloroses.

És l'Europa dels ciutadans, però és també l'Europa dels pobles, la de les identitats col·lectives, clarament cohesionadores. La nostra Europa deixa enrere esclavatges, odis ètnics i atrocitats com a conseqüència de la impunitat dels qui es podien sentir amos de les vides dels altres. L'Europa d'avui reconeix i defensa els drets dels treballadors i la generalització de l'accés a l'ensenyament i a la sanitat com a serveis públics. És l'Europa també que rebutja la pena de mort, la que renuncia a colonitzar militarment altres pobles.

Els europeus assumim una noció de ciutadania associada a drets i responsabilitats i una visió ètica que té les seves arrels en l'afirmació dels principis de llibertat i d'igualtat que és el moll de l'os de l'esmentada Declaració de Drets de l'Home i del Ciutadà de 1789 i en la Declaració Universal de Drets Humans de 1948, que parteix de la premissa que tots els éssers humans neixen lliures i iguals en dignitat i en drets i que proclama el dret a la vida, a la llibertat i a la seguretat.

En definitiva, podem parlar d'una identitat europea col·lectiva basada en una autocomprensió ètica comuna. Aquest és el territori per on ha d'avançar el sentit de la identitat europea.

Carles Duarte i Montserrat
Poete

Què és Europa? Un continent, és a dir una realitat geogràfica? Sí, però no només. Una construcció humana que es reflecteix avui sobretot en unes institucions polítiques i econòmiques que són el fruit d'una tradició europeïsta i de la voluntat de superar la successió incessant de conflictes bèl·lics? També, però no tan sols. Un conjunt molt divers de pobles, tradicions i cultures? Efectivament, però només en part. A mi em sembla que existeixen maneres ben diferents i no excloents de sentir-se europeu, des de nombrosíssimes perspectives individuals i col·lectives d'aproximar-se al fet europeu, però alhora tinc la convicció que hi ha uns vincles ètics i culturals amb què la major part d'europeus podem reconèixer-nos sense considerar-nos traïts.

Hi ha qui associa, abans de res, Europa a l'euro, al Banc Central Europeu i a l'existència d'un mercat comú, però a mi m'interessa sobretot l'Europa ètica i cultural: la que se sent hereva de Sòcrates, Lluï, Spinoza o Schopenhauer, la que es reconeix en Homer, Ovidi, Dant, March, Cervantes, Shakespeare, Goethe, Kafka o Pessoa, la que reivindica Copèrnic, Galileu, Newton o Einstein, la que estima Vivaldi, Mozart, Beethoven, Musorgskij, Sibelius, Smetana o el Llibre Vermell de Montserrat, la que es construeix des del Partenó i les esglésies romàniques,...

L'Europa econòmica i social constitueix una base sòlida, decisiva, però l'Europa que afirmo té una ànima cívica i estètica, compromesa amb la llibertat, amb el talent i amb la bellesa. M'agrada l'Europa de la Declaració dels Drets de l'Home i del Ciutadà de 1789, la socialment avançada i la que ha sabut deixar enrere segles de conflictes cíclics per crear un espai d'entesa i un somni compartit, lluny de l'esperit agressiu i depredador que ha fet de l'ésser

LA MONTÉE DES DICTATURES EN EUROPE

Photothèque IHS-CGT France

Els últims caçadors

La caça va engendrar la llibertat. L'agricultura, l'esclavatge. Els caçadors tingueren companys i companyes, forjaren l'amistat. Els agricultors van crear la família, el benefici i la moneda.

Els caçadors no tenien pàtria, doncs desconeixien la propietat. Els agricultors van esbancar la terra, inventaren propietats, pàtries, banderes, constitucions, exèrcits i policies.

Els caçadors visqueren en cabanyes, caus i cavernes, ara aquí, després allà.

Els agricultors viuen en cases i grans edificis, sempre aquí. Els déus dels caçadors eren el Sol de la matinada, la Lluna i els estels.

Els agricultors adoraven un icona custodiat per una casta.

Els caçadors purs han desaparegut. Alguns es van fer agricultors a la Gran Ciutat, però de nit, a vegades, encara s'escapen dominats pel seu instint. Sempre tornen derrotats. D'altres es van atrinxerar en les seves propietats ubanes i s'arrelaren: són gent d'hivernacle.

Alguns d'ells van enfollir i més d'un optà pel suïcidi. Resten molt pocs cimarrons. Han envellit i no volen morir: per això han cedit gran part dels seus principis. Són bastards, i ho saben..., però a vegades encara somien i aleshores esquiven els obstacles i cavalguen de nou: només troben terra urbanitzada, agricultors i cinegètics.

Aleshores, fan recurs íntim al bosc o al mar.

Bernat MUNIESA Historiador

LA MEMÒRIA

Els successos externs es representen en un codi mental intern. És una xarxa semàntica associativa amb processos d'activació que són els records.

TIPUS DE MEMÒRIA

Episòdica

Sistema d'emmagatzematge d'informacions datades, fets o episodis

Semàntica

Necessària per la producció lingüística de paraules, símbols, etc.

Autogràfica

Per esdeveniments complexos, d'un mateix, amb informació sensorial i reflexiva.

FORMATS DE MEMÒRIA

Proposicional

Per la comunicació i transmissió d'informació, lligades al llenguatge

Representació d'imatges

Percepció visual

Representació d'accions

Lligades a l'execució

També hi ha diferents formats de memòria que es corresponen amb les formes més globals de representació de la realitat. Podem distingir tres.

- les representacions proposicionals que mostren les estructures característiques del llenguatge i la seva funció principal està en la comunicació i transmissió de la informació. Molt lligades a la memòria oral.

- Les representacions d'imatges que mostren la percepció visual.

- Les representacions lligades a l'execució de les accions. Són especialment rellevants quan se és protagonista.

Les formes de representació més estudiades són, evidentment, les lligades al llenguatge però les representacions d'imatges desperten des de fa alguns anys un gran interès.

ESQUEMES

Estructures organitzades i inconscients que influeixen en totes les fases de procesament d'informació: codificació, arxivat, recuperació, judicis i decisions.

LES ATRIBUCIONS

Interpretació dels fets: atribució interna relativa, atribució externa

Els esquemes són paquets d'informació que serveixen per crear representacions. Són estructures tant de coneixement com d'actuació. Van a servir en la comprensió de l'episodi, en com es

guarden en la memòria, en com se'n va a recordar, en com se'n va a jutjar la situació o les persones i en com se'n va a actuar.

Els esquemes tenen importància igualment per al testimoni que per a l'historiador o arxivista que recull, interpreta i arxiva la memòria. Naturalment la tècnica per tractar la informació és diferent per a un o un altre, ha de tenir formes adequades de pal·liar l'efecte de l'esquema en la mesura del possible o senyalar-lo com a tal destacant els seus efectes distorsionadors.

Un aspecte important d'aquests esquemes en la interpretació dels fets és la teoria de l'atribució que respon a criteris teòrics ben establerts per la teoria. Vegem, quan es fa una interpretació directa dels fets o implícita dins del relat descriptiu i ens remetem a les causes, es pren una posició d'atribució implícita o explícita. Per exemple, la guerra la vam perdre perquè vam cometre errors, perquè ens barallem, els comunistes van tenir la culpa o els anarquistes, fem una atribució implícita relativa en el cas que atribuïm la causa al bàndol republicà però no al nostre grup o creença i seria absolutament atribució interna si la atribuïm als nostres propis errors com a grup o ideologia. L'atribució externa és quan la culpa la té el bàndol rebel, els alemanys, els italians. De fet, moltes vegades vénen barrejades les atribucions però sempre amb un major pes en un sentit o en un altre depenent del caràcter del relator o del protagonista que ho explica. Això és bàsic per entendre, també les diferents escoles d'historiadors. Per exemple, entre els historiadors del franquisme, els historiadors franquistes, tant abans com actualment, gairebé tots o tots adopten una actitud d'atribució interna ja que van guanyar la guerra ells sols i ho van tenir va ser ajuda i sol ajuda. En canvi en els historiadors republicans és majoria encara que molt menys marcat que en els historiadors franquistes l'atribució interna. Vam perdre la guerra per la nostra culpa, encara que n'hi ha, bastants, que afirmen que va ser d'atribució externa, la van guanyar els alemanys i els italians. Seria interessant veure que èpoques aquesta atribució té més pes en un sentit o en un altre.

EL TEMPS

El factor més important.

Ritme que els esdeveniments creen en la persona.

Èpoques intenses d'esdeveniments amb un transcórrer ràpid.

Èpoques anodines sense esdeveniments rellevants.

LES SITUACIONS

Conjunt de valors, creences, costums, coneixements socials lligats al moment històric o època.

Les situacions, subordinades al temps, condicionen especialment la interpretació de

El factor més important i decisiu és el transcurs del temps. Observació aparentment òbvia però que estem obligats a aprofundir i detallar molt més. El temps és l'estructura que procura materialitat a dos aspectes absolutament decisius i que són: la

El condicionants de la memòria en el resistent antifranquista

memòria i la situació. La memòria com mecanisme de recrear una realitat o experiència i la situació com traductora d'aquesta realitat recreada al moment en què utilitzem aquest record.

Aquest temps no és una entitat astronòmica, regular, sinó amb el ritme que els esdeveniments viscuts creen en l'individu. Èpoques intenses amb un transcórrer del temps ràpid i èpoques anodines sense esdeveniments rellevants. Des del punt de vista de la memòria aquest temps amb emocions, vivències importants, crea empremtes més profundes. Però una història basada primordialment en la memòria dels seus protagonistes té moltes possibilitats de caure en el subjectivisme, és a dir, que els aspectes i períodes que el protagonista assenyala són aquells que li han procurat a ell una major càrrega emocional.

Al seu torn el temps crea el canvi en les situacions. O dita d'una altra manera, les situacions amb els seus canvis són les que indiquen el pas del temps. Necessàriament la situació quan es va produir el fet no és la mateixa que quan s'intenta recrear recordant que és una altra molt diferent. Un exemple molt clar ho tenim en els valors doncs cada època té els seus. Encara que hagi els valors considerats universals la situació els modela i qualifica. En conseqüència la interpretació que fem del relat de l'esdeveniment històric respon als valors del moment o situació actual.

ELS RESISTENTS

Persones que han realitzat tasques d'organitzacions clandestines o en accions prohibides pel franquisme i susceptibles de sanció repressora, per donar fi o oposar-se al règim franquista.

A partir d'aquestes nocions bàsiques podem encetar millor la comprensió de la memòria de la resistència antifranquista que ens arriba actualment.

A efectes de l'acció repressora podem distingir els que hagin patit aquesta acció repressora directa i personalment en forma de detenció o presó dels que no hagin patit l'acció repressora directa i personalment.

Naturalment des del punt de vista de la credibilitat en el seu testimoni són més fiables els primers però no significa més importància en el testimoni, llevat que es tracti de la repressió personal.

És difícil fer una tipologia dels resistents. És pot fer des de la perspectiva dels mòbils ideològics del resistent o també segons la perillositat respecte a la repressió o d'altres. En aquests apunts jo proposo la tipologia que em sembla més adient en funció de la influència de la memòria i dels esquemes marcats per la situació històrica. Aquesta tipologia està basada en les diferents etapes de la Dictadura ja que en decurs del temps va anant variant el seu model polític repressiu, no en quan les institucions repressives, ni en brutalitat ni arbitrarietat, sinó en el grau d'aplicació i selecció. Per exemple, els resistents religiosos catòlics i repressaliats no van sorgir fins l'allunyament de sectors de l'Església respecte al règim i especialment després del Concili Vaticà o la especial duresa de la repressió i anys de condemna pels comunistes.

L'acció de la resistència, bàsicament, era reactiva i/o proactiva, és a dir, com reacció a un estat policia, repressor i usurpador

ACCIÓ DE LA RESISTÈNCIA

Reactiva i/o proactiva, és a dir, com a reacció a un estat policia, repressor i usurpador i/o com a recerca a un canvi de societat.

PERÍODE 1939/51

Majoritàriament reactiva ja que busca la restitució de la República.

PERÍODE 1956/75

Majoritàriament proactiva amb la incorporació de noves generacions que no han viscut la guerra civil. Busquen un nou estat democràtic, per la majoria socialista o comunista.

i/o com recerca a un canvi de societat, encara que en no poques ocasions una cosa implica l'altra. Per exemple, vaguista com a conseqüència de reivindicacions salarials o de condicions de treball i estudiant enquadrat en una organització socialista revolucionària. També el vaguista pot formar part d'un partit revolucionari i l'estudiant reivindicar un sindicalisme estudiantil.

Al seu torn la resistència estava mediatitzada per l'evolució del propi règim, factor important donat la considerable durada de la dictadura.

Seguint aquesta lògica, en línies generals, la resistència durant el període 1939/51 és majoritàriament reactiva ja que busca la restitució de la República i els drets que ella emparava. Durant el període 1952/55 la resistència s'esgota i esdevé pràcticament nul·la fora d'accions individuals o poc rellevants i desconegudes. En canvi el període 1956/75 és proactiva amb la incorporació a la resistència de les noves generacions que no han viscut la guerra civil i l'aniquilació o neutralització dels anteriors resistents i que busquen un nou estat democràtic i per a la majoria de resistents socialista o comunista.

ESBÒS DE PERFIL RESISTENT PERÍODE 1939/56

- Resistents d'organitzacions o moviments provinents de la Guerra Civil o de l'Exili.
- Reactius amb la intencionalitat de recuperar les institucions republicanes
- Pateixen repressió de liquidació i extermini. Jurisdicció militar.
- Defraudats pel suport internacional a Franco.
- Actitud al cap del període: vençuts, conformistes o exiliats.

L'aparell repressor, lleis i acció policial i militar en primer pla però també infinitat de mecanismes socials, ciutadans i morals (amb el Sindicat vertical, porters, serens, vigilants, alcaldes de barri, capellans, etc.) per a sol citar aquells capaços d'actuar físicament amb funcions repressores, va ser variant a l'uníson amb l'evolució del règim, augmentant o disminuint i de manera

ESBÒS DE PERFIL RESISTENT PERÍODE 1956/72

- Resistents de les noves generacions que no han conegut la Guerra Civil i que formen noves organitzacions o moviments antifranquistes o ingressen en aquelles històriques amb profunda renovació orgànica i ideològica. Essencialment obrers i estudiants.
- Proactius amb la intencionalitat de canvi social, econòmic i polític, reactius davant l'acció repressora.
- Pateixen repressió de terror o dissuasió. Jurisdicció militar fins a 1963 i el TOP fins al final de la dictadura.
- Defraudats amb la transició.
- Actitud al cap del període: victoriosos sobre la dictadura, reincidents i rebels.

selectiva sense cessar un instant i fins i tot sobrevivint dos anys al dictador.

En el terreny de la individualitat cal tenir en compte l'afany de protagonisme que el resistent vol tenir o es creu en el dret de tenir-lo a la societat actual però amb els mèrits d'èpoques passades. Moltes vegades és com una revenja o frustració per com ha fet de poc després d'aquesta època. És freqüent en persones que han patit repressió en el període immediatament posterior a la Guerra civil i que s'han passat la major part del franquisme en hivernació. Encara que depèn en gran part del caràcter de la persona s'estableix una espècie de proporció inversa en l'èmfasi del relat que la persona fa de la seva experiència: com més temps en hivernació més gran és el mèrit en el seu relat, és a dir, a menys lluita, en espai de temps, més importància es dona en el seu relat al temps que emfatitza el període que va tenir lloc la seva actuació sempre buscant, com protagonista o particip, ser testimoni de fets de canvi o fites històrics. És curiós observar com, per exemple, l'enorme quantitat de fundadors de CCOO

ESBÒS DE PERFIL RESISTENT PERÍODE 1973/77

- Resistents o liquidadors de la dictadura. De totes les organitzacions i moviments democràtics.
- Proactius davant la imminent caiguda de la dictadura amb la intencionalitat de canvi polític i democràtic.
- Pateixen repressió de contenció i acomodació amb excepcions. El TOP.
- Actitud al cap del període: victoriosos i beneficiaris de la liquidació de la dictadura.

sorgits dels relats quan, objectivament, van ser relativament poc nombrosos i circumscrits a determinades empreses. També apareixen nombrosos voluntaris de les milícies antifeixistes en el 36 o clandestins sindicalistes anarquistes en el decenni dels 40 i fins

i tot guerrillers que, si seguim els relats, no tenien més enllà dels 12 anys quan lluitaven en el maquis o que tenint la propietat de la ubiqüitat lluitaven en diversos llocs a la vegada.

Però de tot això parlem a través, no de les fonts, sinó dels investigadors que han recollit aquests relats per documentar els seus hipòtesis sobre la nostra història. De manera aclaparador majoritària han estat els historiadors aquests investigadors. Ho han fet de dues maneres principalment: mitjançant la història oral i mitjançant els documents dels resistents (memòries, octavetes, butlletins, etc.). En línies generals aquestes fonts han estat recollides de manera, per dir alguna cosa, francament deficient i han donat lloc a errors en el relat historiogràfic quan no en la interpretació d'aquests fets. S'ha trigat molt a recollir amb metodologia adequada aquests relats sense comptar els possibles de la gent que ha anat desapareixent sense deixar rastre, mai més ben dit, però també perquè a mesura que transcorre el temps la situació canvia més i per tant la interpretació (destinada a les nostres generacions) d'aquests fets es farà amb criteris i valors propis d'aquesta situació tan allunyada de l'original.

Ací manca disposar de teories amb pràctiques contrastades que objectivessin les interpretacions. La teoria de la recepció amb la distinció entre lector implícit i lector històric podria servir per aquest objectiu.

Entre els historiadors i intel·lectuals dedicats a la MH podem assenyalar esforços de tipus individual o col·lectiu. Entre els esforços col·lectius, fora de les intencions partidistes o ideològiques, s'observen, en sentit ampli, dos grans vessants: la dels historiadors que volen donar-li un sentit immanent a la seva investigació històrica, no sol explicar la història sinó intentar comprendre-la o interpretar-la, per exemple, encara que ja no està de moda, la història des de l'anàlisi marxista, el materialisme històric o des de la perspectiva estructural. Són aquells que intenten trobar lleis o regles implícites a l'esdevenir històric i en conseqüència traslladar al present les experiències del passat. Això es nota quan utilitza expressions com la "memòria col·lectiva" "valors", és a dir, sempre intenta trobar conclusions que es desprenen de l'anàlisi històric i que siguin perfectament vàlids per a una interpretació de la realitat, del present, fins i tot del futur, una espècie de neomarxisme o neoestructuralisme.

Dins d'aquest vessant això seria un aspecte, un altre aspecte són els polítics que utilitzen la MH per col·locar al franquisme com una anomalia, com una agressió a l'evolució democràtica de la societat. L'estructura de l'evolució democràtica de la societat seria l'Estat de dret, l'Estat típic de les tres columnes: el legislatiu, l'executiu i el judicial, com la forma més rodona d'Estat democràtic i en el qual el poble s'expressa i és propietari de les seves decisions. Aquests polítics intenten amb la MH deslegitimar el bàndol vencedor de la Guerra Civil, perquè, evidentment es legitima l'Estat polític democràtic actual i per tant el franquisme va ser una anomalia històrica que cal condemnar en nom d'aquesta visió de l'Estat democràtic natural.

La segona vessant són els intel·lectuals en sentit genèric, aquells que intenten reflexionar, pensar, comprendre la societat, els moviments socials i polítics. A aquests intentem veure'ls com a grup, com col·lectiu, com escola, quan, de fet, com intel·lectuals són individualistes, per definició. Un intel·lectual elabora a partir de la diversitat, a partir de la diferència, aporta, crea, intenta ser diferent per aportar. Com a exemple d'aquest complex grup d'intel·lectualitat podem assenyalar dues proves.

L'últim número de la revista del Col·legi de Llicenciats de Catalunya que està dedicat a la MH; i el número 28 d'Idees que està editada per la Generalitat, que pertany a una col·lecció dedicada als intel·lectuals, també està dedicada a la MH.

LA TRANSMISSIÓ EL RELAT O NARRACIÓ

Cal distingir dos aspectes:

- Quan és protagonista o testimoni.
- Quan no és protagonista ni testimoni.

Normalment en el relat intervenen l'element descriptiu i l'element interpretatiu, encara que cal separar-los acuradament, ja que els esquemes actuen fortament sobre l'element interpretatiu..

Tendència a l'exageració: subjectivisme, egocentrisme, fabulació.
Tendència al minimalisme: victivisme, culpabilització, inhibició.

Cal distingir en el relat dos aspectes. El primer és quan es refereix a fets autobiogràfics en els que ell és protagonista o testimoni i l'altre aspecte és quan explica fets que no és ni protagonista ni testimoni: Aquests serien els aspectes descriptius, així mateix, cal veure l'aspecte interpretatiu dels fets que també es divideixen en dos: interpreta els fets en els quals ha intervingut com protagonista o com a testimoni i l'altre interpreta fets en els que no ha intervingut ni com protagonista ni com a testimoni. Normalment en el relat intervenen seqüencialment (els dos elements: explico els fets i els interpreto), però l'historiador quan els recull deu separar-los acuradament ja que la interpretació depèn dels esquemes cognitius o de valors que posseeix l'individu i com hem vist anteriorment aquests esquemes varien segons la situació i aquesta al seu torn segons el temps. En resum, l'acostament a la representació dels fets és més fidel en la descripció que en la interpretació.

Perquè es fabula. De fet quan una persona expliqui o relati cal que aquest relat sigui congruent, sigui una història. Hi ha un encadenament de causa a efecte, és a dir, que la història tingui un argument. Si hi ha trencaments en l'argument, és a dir, que hi ha un efecte sense causa llavors fabula, inventa, menteix. Una altra raó de fabular és el seu protagonisme que pot ser afirmatiu o negatiu. Afirmatiu és quan la seva actuació va ser o la fa decisiva, la fa patent. Negatiu quan la fa desaparèixer, no va estar, no va fer res. Evidentment perquè no vol responsabilitzar-se o associar la seva presència en el desenvolupament dels fets.

Quan he afirmat que cal distingir entre si s'ha estat o no present com protagonista o com a testimoni en un esdeveniment, en el cas de no haver estat cal veure que fonts ha tingut en aquest esdeveniment. Ens tenim que remetre a la veracitat o a la comprovació que s'ha fet de les fonts, per exemple si les fonts són una persona que hagi assistit a aquests fets és més fiable que si ho ha llegit. De totes maneres si les fonts han estat sotmeses a

la memòria normativa o proposicional, és a dir, a la memòria que té ja esquemes d'interpretació establerts, aquests esquemes depenen de la situació i temps. Insisteixo distingir les fonts, si són directes perquè són bé de protagonistes o bé de testimonis o de fonts documentals o d'interpretació o de llibres. En els dos casos però especialment en el segon estan sota el filtre d'uns esquemes establerts.

SEQÜÈNCIA DE LA TRANSMISSIÓ I RECOLLIDA

- Succeeixen els fets. Són observats, en el millor dels casos directament per protagonistes o testimonis.
- Llevat que hagi una recollida de dades electrònica (i això és recent en la història) la recollida documental es fa temps després. Ja tenim dos descripcions possibles dels fets: la que es produeix realment i la que es recull de primera mà.
- Es conserva en forma documental i escrita sota normes (periodístiques, policials, notaries, etc.), totes elles sota esquemes aliens o artificials als fets, això en el millor dels casos, en el pitjor queda en la memòria d'aquests testimonis o dels seus successors.
- Segons l'oportunitat o moda o necessitat social o política són recuperats i reinterpretats quan no modificats textualment i en la majoria dels casos amputats i reduïts.

Es col·loquen en llibres d'història, manuals, efemèrides, fins i tot calendaris i en tot cas són instrument d'anàlisi per a teories, programes, etc., però no del moment en què es van produir aquests fets sinó en el moment en què es recuperen. Això és important perquè la història sempre ha estat una matèria estratègica i profundament ideològica, no els fets en si sinó la ciència històrica.

Quina és, doncs, la missió o la incidència més efectiva de l'arxiver/a en aquest procés? Llevat que es del cas molt improbable que l'arxiver/a es trobi en el lloc dels fets i tingui tots els mitjans per gravar i recollir en la seva integritat la descripció dels mateixos (això és obra del periodista que cada vegada més deu dotar-se dels mitjans i metodologies dels arxivers) el moment seria recollir i fixar la descripció en la fase b, cosa que normalment deuen o intenten fer els historiadors que fan investigació o dedicats a la història social.

Normalment l'arxiver/a cita l'origen i fonts del document que arxiva i poc més en el sentit de ser fidel amb el fet original, en la fase c. Això és totalment i absolutament insuficient, no només el no acostar-se, mitjançant un procés de desconstrucció a l'element original sinó que, per la pràctica actual, el que es transmet més fidelment són els errors i tergiversacions dels fets produïts, en gran part, en la fase d, però no només.

Julia Froilán Oviedo
Psicòloga

Les causes o raons esgrimides per l'oblit

A continuació intentaré fer un llistat de les principals causes o raons esgrimides des de diversos camps i que intenten explicar les actituds proclius a l'oblit o desmemòria. Les divideixo en dos classes: les perverses i les comprensives. Les perverses són les causes o raons que expliquen els intents dels que volen que la societat actual obli. Les comprensives són les causes o raons que directe o indirectament expliquen les actituds de la població que sense cap lligam als interessos dels hereus del franquisme o de l'anomenat "franquisme sociològic", pensa que l'oblit és el que convé.

Causas o raons perverses:

- Van ser participants o còmplices de la dictadura i alguns dels quals van ocupar llocs de rellevància política durant la transició i després.

- Professen ideologies feixistes o autoritàries de dretes.

- Van participar en la repressió, des de la violenta fins la simplement patronal, acadèmica, cultural, religiosa. Malgrat que en 1977 van ser destruïts el fitxers dels col·laboradors, des dels assassins falangistes fins als confidents.

- Antics membres de institucions que van formar part constitutiva de la dictadura: Exèrcit, Movimiento, Cosos de Seguretat, Església.

- Amb la « Ley de Responsabilidades Políticas » de febrer de 1939 es va "legitimar" el pillatge de propietats i bens dels republicans o simplement "desafectos". Se'ls confiscava el bens i se subhastaven. Moltes fortunes actuals provenen d'aquells moments i de la corrupció i lladronici posterior que el règim va propiciar. La memòria podria posar

a la llum aquests fets i la justícia obligar a restituir el bens i les propietats.

- És evident que el pacte de silenci, oblit o desmemòria va ser imposat pels hereus del franquisme o dels que van gaudir de les avantatges de la dictadura per continuar tenint l'hegemonia en les condicions econòmiques i socials. Simplement, una llei de la Memòria amb el reconeixement de les víctimes del franquisme portaria a l'exigència de responsabilitats. Calia, doncs, que una de les condicions o regla de joc acceptada en la transició fos l'oblit i així va ser, acceptat i assumit pels demòcrates d'abans i durant la dictadura.

- El manteniment de la simbologia franquista es molt important i es veu amenaçada per la Memòria ja que donaria la seva autèntica dimensió i significació: la dels vencedors

d'una atroz guerra civil provocada pels revoltats contra la República i especialment la de valors d'intolerància, fanatisme religiós i militarisme, estranys i aliens a la societat actual espanyola. Mantenint-los segueix donant la falsa impressió de normalitat i consubstancialitat social. Un exemple és el "Valle de los Caídos" o els noms de carrers i places.

Causas o raons comprensives:

- La llarga durada de la dictadura va anant atenuant el record de l'època

de repressió més dura i assassina.

- La por encara molt forta i que ha estat transmesa de generació a generació.

- Interessos electorals. L'antecedent el tenim en el pacte de silenci en les primeres eleccions democràtiques acceptant les regles de joc de la reforma política.

- Manca de protagonisme en la lluita antifranquista.

- Durant la transició va caldre l'oblit d'un passat massa conflictiu per no posar en perill l'estabilitat política d'un règim constitucional encara fràgil i aquesta actitud s'ha perllongat fins ara.

- Vivim en una societat i temps en que els canvis de tota mena se succeeixen acceleradament i en aquestes condicions aquest canvi accelerat ens obliga a l'oblit.

- Mitja Espanya va quedar a poder dels revoltats ja en el primer moment i a mesura que transcorria la guerra ana-

ven ocupant terreny. Excepte a la zona centre amb Madrid, València i Catalunya que no ho van ser fins al final, l'exèrcit dels revoltats es va nodrir dels joves espanyols de tota aquesta Espanya. Pràcticament totes les famílies d'aquesta gran zona van tenir algun combatent en l'anomenat Exèrcit Nacional, és a dir, van ser soldats victoriosos els que van sobreviure i complimentats com màrtirs els que van morir en la refrega, forçats la majoria, segurament, com també ho van ser a la zona republicana. Parlar de la Guerra Civil no és sinònim de derrota o pèrdua de sobirania per a la majoria de la població d'aquesta gran zona. Van morir 400.000 persones en combat durant els tres anys que va durar la guerra. Segurament a prop de la meitat soldats de l'exèrcit franquista. En conseqüència deixem la Guerra Civil en pau que per aquí solament trobarem una altra confrontació. Després ja va ser una altra qüestió doncs la dictadura es va abatre sobre tot el territori i sobre tot el poble sense distinció.

-Hi ha la impressió que en definitiva els que van perdre la guerra i amb ella les llibertats les van recuperar amb la Transició. Els vençuts de llavors són els vencedors d'ara. Hi ha democràcia i llibertat i no dictadura, l'estat és laic, l'Església catòlica ja no té el poder educatiu i moral, tenim Estatut i ja no existeix una Espanya centralista. Tenim, doncs, el que vam tenir durant la República i indubtablement em millorat. El ressuscitar les dues Espanyes amb la memòria només ens pot perjudicar i donar bel·ligerància als nostàlgics del franquisme.

-Certs partits i moviments del camp democràtic també tenen

responsabilitats històriques pendents que més val oblidar. Essencialment es tracta de la repressió al camp republicà i en la fidelitat d'alguns d'ells a ideologies totalitàries i antidemocràtiques.

-Per a una part de l'opinió espanyola influïda pel Partit Popular, però lluny de la dreta radical i compromesa en el desenvolupament democràtic d'Espanya, la memòria és, entre d'altres coses, l'enaltiment o mitificació de l'independentisme català i basc donat el paper rellevant que van tenir durant la República i segons la versió de la dreta tradicional espanyola una de les raons del Alzamiento Nacional.

-La diversitat i el pluralisme polític es considera avui dia per una majoria de l'opinió pública com un avanç democràtic i que en molts àmbits permet la governabilitat i impedeix el monopoli d'un partit. La memòria pot enterbolir aquesta consideració ressuscitant velles diferències i baralles.

-Un altre aspecte és que l'oblit és selectiu. Hi han períodes que es parla i d'altres molt menys o gens. Hi ha una teoria que intenta explicar això. Hi ha una relació entre la classe dirigent política i econòmica amb la recuperació de la Memòria. Actualment la classe dirigent prové de l'època del tardo franquisme, en conseqüència, podem parlar de la República, Guerra Civil fins al anys 50, però silenci per l'etapa en que van ser protagonistes. En la classe dirigent anterior, fa vint anys, silenci sobre la Guerra Civil. Seguint el raonament, haurem d'esperar la propera classe dirigent per conèixer a fons sobre el tardo franquisme.

Tomàs Chicharro

Després de quinze anys torno a la meua terra, Xile. Un llarg viatge molt de temps desitjat i me-

dubte, aquell extraordinari moviment dels familiars dels detinguts, desapareguts, en particular aque-

lles valeroses dones, mares, esposes i filles. El desembre de 2006, el meu retorn ha estat més meditat, conscient de què la meua llarga estada a Catalunya m'ha donat una nova i diferent visió per a veure les coses i, desitjava retrobar-me amb les meves arrels, amb la meua memòria personal, humana, paisatgística; recuperar sensacions i comparar la memòria de sempre amb la de 1991 i amb l'actual Xile de 2006, després de disset anys de democràcia. La casualitat va fer que vint-i-quatre hores després de la meua arribada a Santiago de Xile morís el dicta-

ditat. Porto trenta-tres anys a Catalunya, un exili que amb el temps va deixar de ser-ho per adoptar una nova terra i convertir-me, sens dubte, en un ciutadà amb dues terres, per conseqüència amb dues nacionalitats. Al 1991, el meu primer retorn després que se m'aixequés la prohibició d'entrada a Xile, ja que, en realitat, el perill no era entrar sinó de si podria tornar a sortir, hi vaig trobar un país, unes persones que em resultaven llunyanes. Dels meus antics amics solament n'hi trobà uns pocs doncs la resta estaven a l'exili o morts. La meravellosa solidaritat de la meua gent s'havia convertit en l'exercici d'individualisme, el model neoliberal a ultrança imposat per la dictadura no solament havia afectat l'economia. L'excepció era, sens

dubte, aquell extraordinari moviment dels familiars dels detinguts, desapareguts, en particular aque-

dor, l'assassí, (al llit, més a diferència d'Espanya ja estava essent processat per uns quants dels seus crims) i em va produir una estranya sensació d'enorme alegria i pesar en no arribar a temps les condemnes judicials. Les altres, les de la gran majoria del poble xilè ja havien estat proclamades i, vaig pensar de celebrar-ho, rememorant la dita de què mort el gos, morta la ràbia ens poguéssim ajudar a enterrar per a sempre el fantasma de la brutalitat feixista. Aquella mateixa nit amb antics companys i companyes del Partit Comunista de Xile vam sortir a celebrar-ho amb una manifestació espontània que va reunir milers de persones desfilant des de la plaça d'Itàlia fins els

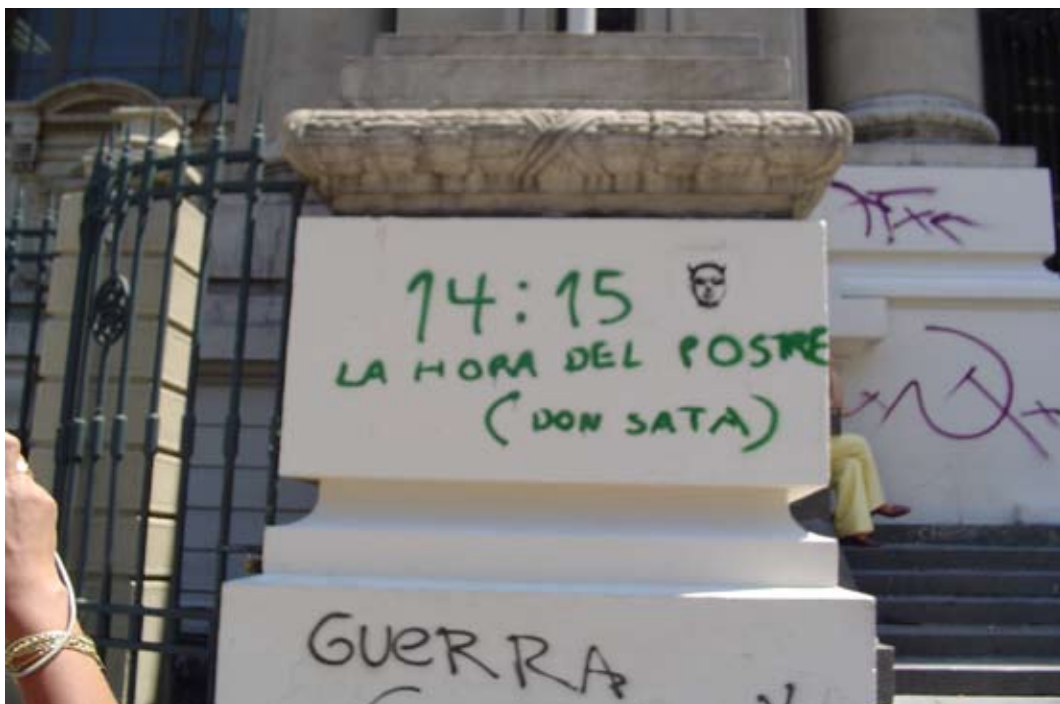

palau de la Moneda, cantant, rient per l'Alameda Bernardo O'Higgins. A més a més, em vaig recordar, vàrem recordar, les últimes paraules del President Màrtir, Salvador Allende: "Altra vegada, més aviat que tard, s'obriran les grans alberedes per les que passarà l'home lliure". Vàrem finalitzar la multitudinària manifestació al peu del monument a Salvador Allende que es troba enfront del Palau de la Moneda. Després ens vam dirigir cap a l'Estadi Nacional, lloc de trist record, on vam encendre espelmes i guardàrem minuts de silenci en record de tants i tantes companys i companyes allà torturats i assassinats. Al següent dia en vaig dedicar a fotografiar espontànies pintades

aparegudes al centre de Santiago. El Xile actual està en procés de canvi i bona prova d'aquesta raó és l'elecció de Michele Blachet com a presidenta, dona, (en un país masculista) filla d'un general assassinat per la dictadura i, també, torturada ella mateixa. El país avança, es recuperen drets socials, en primer lloc la sanitat i l'ensenyament però, les grans desigualtats continuen com un heretatge. Queda encara molt per fer: serveixi per a mostra que l'índex a Xile de la distribució de la renda el situa entre als últims llocs.

El sistema electoral és molt imperfecte, de tal manera que afavoreix descaradament les dues coalicions i exclou de la representació institucional els partits minoritaris, per

exemple, el Partit Comunista, que obté entre el 7 i el 10% i, depenent de l'elecció que es celebra es queda sense representació institucional. La recuperació de la memòria històrica no solament ha tingut el suport de la Presidència de la República

sinó que també està present per l'interès, com ho demostra l'estàtua d'Allende davant del palau de la Moneda, la conversió de Villa Grimaldi (centre de tortura de la DINA) en un centre per a la pau i el record dels torturats i assassinats, per l'empresonament dels assassins com l'excap de la DINA (la policia política de la dictadura) general Manuel Contreras.

Tota això no s'entendria sense un factor clau: la mobilització popular i, en particular, l'existència de l'Agrupació de Detinguts i Desapareguts, que amb tenacitat i valor no deixen de seguir reclamant justícia i transparència. "Qui perd la memòria perd la identitat i posa en perill la llibertat".

Salvador Goya

Encara hi ha restes d'aquelles generacions, mal que els pesi a alguns, que, tot i que eren infants, conserven el record d'aquell desvetllar lluminós d'un poble que sortia d'un camp de boira.

Com una nit d'hivern, sortí la part més negra de aquella societat i els nostres pares i germans tingueren que anar a defensar la II República, la República d'aquelles escoles diferents.

És com una nit d'hivern que cauen al nostre damunt els alliberadors nacionals i comencem a veure empresonats els pares i moltes mares, germans i germanes. Alguns, no els tornàrem a veure mai més.

Va significar un començament forçat de la presa de consciència.

III

*Caminant pel temps, amb mi camino
cercant bagatges deixats enrere.
Aquelles meves petjades en l'oblit
que escolto com fosc de campanades
sense adonar-me
dels vents tendres que m'arriben
quan s'esvaeix la quasi innocència
i vaig cavalcant, genet de la tempesta,
tan sols enamorat d'un mos de terra.*

La rebel·lió impulsa cap a la lluita. Sí, hi hagué qui va escollir aquell camí, potser sense preveure'n gaire les conseqüències, però moltes vegades també era un intent d'anar contra la por, contra el conformisme.

I

*Em rebel·lo davant la realitat
que m'envolta,
que em priva d'enfilar-me altre cop
a la cresta de l'onada,
d'on em descavalcaren una nit
aquelles ombres fosques.
Primera sang bullent
que anà restant clavada en moltes hores
i camins,
mentre les meves passes perdien embranzida
en arribar, de la vida, aquest hivern,
sense quasi aquesta pell sentir-ho.
Recerco, una i altra volta, un camí de retorn,
impossible fantasia de passes perdudes.*

S'arrosseguen les privacions i els sacrificis que patí el poble durant la Guerra Civil i que després es prolongarien per interessos d'altri.

Iniciada en tu la revolta juvenívola, la incorporació al treball conspiratiu comporta, indubtablement, canvi de vida, representa deixar de banda moltes d'aquelles coses que et proporcionaven plaer en la vida. Però...

XII

Com un corrent d'amor

*M'has penetrat
com un corrent d'amor.
Per què no em deixares
en la innocència?
Per què
trasbalsar-me
com una tempesta
que arrossega
la tranquil·la ignorància?
Tu has fet que viatgi,
vertiginós
per la teva geografia
suau i tèbia,
amorosament.
He esdevingut
fruit madur.
He navegat amb la teva passió
per rius desconeguts.
Amor meu, amor.*

El transit fou dur, desafiant el perill, potser inconscientment, camí difícil per on podies anar a parar a les mans dels botxins, a la pèrdua de la llibertat com a mínim, si no a jugar-te la vida i perdre-la.

II

*M'han fet pujar i baixar unes escales,
les dues, les tres, les quatre:
és matinada.
M'han masegat el cos amb una corda,
Una corda de pou que put, humida.
M'han tornat a fer pujar i baixar
per les escales...
I he vist bellugar-se-li les dents
al company: germà.
¿Com intentar adormir la por
quan em tornaren a fer pujar i baixar
per les escales?*

Seguia un camí llarg de comissaries i interrogatoris on es reviuria la brutalitat de la Inquisició en ple segle XX, i de les presons, carregats amb condemnes monstruoses que feien passar els anys i anar cremant la joventut.

IV

***La realitat és grisa,
la realitat és una creu a la finestra
i un llunyà xiulet d'un tren que passa,
i la neu és grisa.
Gris és l'aire que ens crema les entranyes
i ens roba els somnis, l'esperança,
com gris és el cel per damunt meu
i el rostre sec d'aquella dona
davant el gris mur i el gris reixat.***

Passarien dies, molts dies, els anys, molts anys, i l'home o la dona sortiria de nou a un carrer que desconeixia, amb arrugues i cabells blancs potser, ansiós per cercar aquells racons (si encara hi eren) on encara podria trobar una mica d'escalfor que li pogués oferir un record, la memòria....

V

***Ja em veus,
amb les temples que blanquegen
las carns
completament acomplexades
per jorns i desenganys
en els camins
d'amor i abnegació per la Utopia.
L'amor d'un cor recent
per un bocí de terra,
d'aquella que trepitjo i que treballo
cada dia.
Ja em veus,
quasi a la fi d'aquest camí
omplert d'angúnies i curtes alegries,
quan s'apropa
la porta de sortida de la Vida.
Però...
tornarem altre vegada a fer camí
i forcejar de nou
la porta de la Història.***

Joan García Tristany

Fundació Joan Miró, 1956-1983, sentiment, emoció, gest

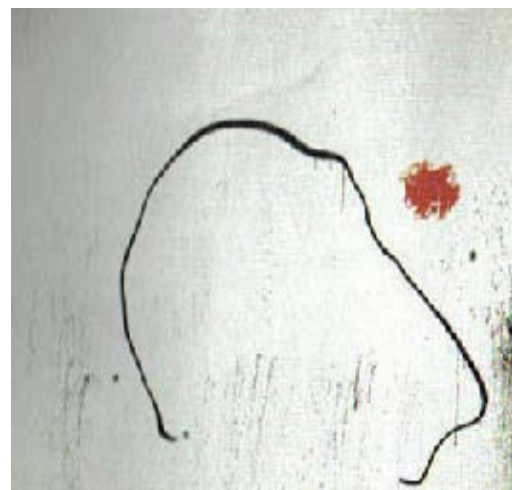
L'exposició mostra la força, la creativitat i la joventut perpètua de Joan Miró, més genial que mai en l'última etapa de la seva vida. La seva sensibilitat d'ample espectre va de les formes més refinades i exquisides a la violència i la força més terrible i més devastadora.

En aquesta etapa inicia les grans teles (de grandària i de concepte), les tres obres de més de tres metres i mig d'amplada cada una que titula "Bleu I, II i III", que són al Centre Pompidou (1961).

Aquestes teles donen pas a les de 1968 "Paroles de poète", influïdes per l'escriptura japonesa i d'un grafisme ple de sentiment i humanitat. Per altra part, fa la terrible obra "Mai 1968", iniciada el 1968 i acabada el 1973, obra violenta i combativa, juvenil i audaç. Del 1969 al 1974 pinta "Oiseaux dans un paysage", d'una perfecció absoluta, en la qual el negre domina i combina perfectament amb els regalims i amb els colors purs. El 1973 fa el creatiu "Tela cremada I", en què la violència anterior de les empremtes negres i dels gestos enèrgics es veu augmentada pel foc a què sotmet la tela.

Tornant a la poesia, el 1974 compon les obres "L'esperança del condemnat a mort", una poesia dolorosa i compromesa que es fa social i humana en solidaritat, per comprensió del patiment de Salvador Puig Antich.

Miró canvia la seva individualitat genial, i en la seva època més creativa es fa pintor de la gent i del seu entorn, més universal del que ja era.

Pere Diez Gil

The Greens | European Free Alliance

In the European Parliament

Stop climate change.
Play your part.

www.stopclimatechange.net

I Premi 14 d'Abril de Teatre

Per a textos dramàtics sobre memòria històrica,
escrits en llengua catalana

Dotat amb 12.000 €

Informació:

Tel. 93 552 60 29 · a/e: memorialdemocratic@gencat.net

**memorial
de democràtic**

Generalitat de Catalunya
Departament d'Interior,
Relacions Institucionals i Participació